

об'єктів та встановлення їх взаємозв'язків. До пошукової розмови можливий дедуктивний підхід. Наприклад, якщо здобувач вищої освіти має загальне уявлення про взаємозв'язок діяльності людини з екологією, то розмову можна проводити за допомогою конкретних прикладів, що демонструють взаємозв'язки у екології. При цьому від викладача потрібне вміння вибудовувати правильну послідовність постановки питань, точно їх формулювати, спрямовуючи у потрібне русло розумову діяльність здобувачів вищої освіти. У межах методу розрізняють розмову вступну, пояснювальну, узагальнюючу.

При евристичній розмові іноді виникають дискусії, які в значною мірою сприяють розвитку самостійності мислення здобувачів вищої освіти, вчать їх аргументувати та відстоювати свою точку зору, терпимо ставитись до думки інших людей, сприяють розвитку комунікативних умінь здобувачів вищої освіти.

Дискусія є цілеспрямованим обміном думками та її успіх закладено в актуальності досліджуваної проблеми. Проблема викликає живий інтерес у здобувачів вищої освіти, якщо обговорюється особистісно значиме їм питання. В ході дискусії важливо пропонувати здобувачам вищої освіти такі питання, які вимагали б від них оціночних суджень і підводили до висновків, що мають світоглядне значення. Цінність дискусії полягає в тому, що в ході її у здобувачів вищої освіти формуються певні переконання у правильності тих чи інших положень. Подібний підхід дозволяє суттєво впливати на формування в здобувачів вищої освіти наукового світогляду, а значить розвивати і виховувати їх.

ОПТИМІЗАЦІЯ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ЗАГАЛЬНА ЕКОЛОГІЯ» У ТАВРІЙСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ АГРОТЕХНОЛОГІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ Д. МОТОРНОГО (МЕЛІТОПОЛЬ)

Волох А. М., д. б. н., професор
volokh50@ukr.net

Ганчук М. М., к. с.-г. н., доцент,
ganchukmn@gmail.com

Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Д. Моторного,
Мелітополь, Україна

Загострення відносин людини та природи у ХХ ст. сприяло появі та подальшому розвитку значної кількості учбових дисциплін екологічного спрямування. Виказані Ю. Одумом у 1970 р. ідеї та сформована концепція про екологію, як науку, що вивчає взаємовідносини організмів з

навколишнім середовищем та між собою, за результатами чисельних наукових досліджень, трансформувалися у щільний різнобарвний інформаційний потік. У період з 2002 по 2008 рр. у різних українських вузах стали викладати наступні дисципліни: «Техноекологія», «Інженерна екологія», «Ландшафтна екологія», «Загальна екологія з основами неоекології», «Соціальна екологія», «Агроєкологія», «Геоєкологія», «Палеоекологія», «Біоекологія», «Моніторинг навколишнього середовища», «Екологія біологічних систем», «Наземні та водні екосистеми», «Екологія людини», «Економічна екологія» та ін. З'явилася навіть «Космічна екологія» або «Екологія космічного простору», яка вивчає взаємозв'язки біосфери планети Земля з оточуючим космічним простором.

Велике значення для організації такої значної роботи на той час мала навчально-методична комісія науково-педагогічних працівників аграрних вищих навчальних закладів з напрямку «Екологія». Саме вона через «Науково-методичний центр аграрної освіти» Мінагрополітики України формували авторські колективи для написання базових програм, навчальних посібників та підручників для сільськогосподарських вузів. Завдяки цьому в Україні за стислий період часу було повністю ліквідовано дефіцит основних дидактичних джерел екологічного спрямування. Дуже важливим було те, що різні автори чи авторські колективи отримали можливість висловлювати своє бачення структури екології, як науки, а також зосередити головну увагу на найбільш відомих їм глобальних і регіональних проблемах.

Звичайно, що неймовірно велика кількість питань, які були у свій час поставлені класиками (В. Вернадський, М. Голубець, Д. Др'ю, Р. Ріклефс, Ч. Елтон, Ю. Одум та ін.) за обмеженості об'ємів видань стали на заваді їх повноцінному та глибокому висвітленню. Одні автори зосередились на дослідженні динаміки екологічних факторів та їх впливі на організми, другі — на дослідженні біоценозів та популяцій, треті — на вирішенні екологічних проблем (забруднення води, атмосферного повітря, ґрунтів тощо) довкілля, четверті — на аналізі глобальних процесів біосфери (евтрофікація, парниковий ефект, потепління клімату, озоніві діри, опустелювання та ін.), п'яті — на розгляді глобальної екологічної кризи, а також екологічних наслідків природних і антропогенних катастроф. Зазначений перелік можна продовжувати. З одного боку, такий значний об'єм та різноманітність інформації ускладнили її засвоєння студентами під час вивчення дисциплін екологічного спрямування, з другого боку, вони дали можливість викладачам спеціалізованих (аграрні, лісові, автодорожні, металургійні, педагогічні, механічні, електротехнічні тощо) вузів чи факультетів приділити більшу увагу розкриттю екологічних проблем та їх вирішенню під час праці молодих фахівців за певними спеціальностями. При цьому автори підручників та учбових програм були одноставні у розкритті основних теоретичних положень загальної екології, які стосувались характеристики екологічних факторів, динаміки популяцій та екологічних систем чи біоценозів.

У Таврійському державному агротехнологічному університеті ім. Дмитра Моторного, незважаючи на назву «Загальна екологія з основами неоекології», під час читання лекцій (40 годин) найбільша увага приділяється розкриттю особливостей функціонування різних екосистем та екологічним проблемам, які виникли під час їх інтенсивного використання людиною. Це дає можливість ознайомити майбутніх фахівців із заходами, які використовують в Україні та в інших місцях світу, спрямованих на збереження біорізноманіття (основні заповідні території, Червона та Зелена книги), на зменшення негативного впливу ерозії ґрунтів під час їх землеробського використання, на проблеми, пов'язані із масштабним зрошенням (Північно-Кримська, Каховська й інші іригаційні системи) та створенням мережі полезахисних та інших лісосмуг тощо. Велике значення в університеті надається проведенню навчальних (2 курс), виробничих (3 курс), науково-дослідних та переддипломних (5 курс) практик. Під час їх студенти засвоюють основні методики екологічних досліджень, приймаючи участь у їх проведенні на території Азово-Сиваського та Приазовського національних природних парків, де були створені філії кафедр геоекології і землеустрою ТДАТУ. Для оптимізації педагогічного процесу в 2015 р. нами було видано навчально-методичний посібник «Наскрізна програма практик для студентів спеціальності “Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування”, у якому наведено особливості проведення навчальних, виробничих та науково-дослідних практик, які передбачені учбовими планами підготовки студентів спеціальності «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування». В ньому також наведено перелік і характеристика основних баз, на яких здійснюється практична підготовка майбутніх екологів. І хоча з тих пір пройшло немало часу, у продовж якого відбулися певні зміни учбових планів, назви спеціальності та нашого життя взагалі, дана програма не втратила своєї актуальності дотепер. Після певного вдосконалення, яке має врахувати руйнацію російсько-українською війною певних природних екосистем і штучних утворень (Каховська ГЕС, більшість агроценозів) та інше, її реалізація буде сприяти якісній підготовці екологів у Таврійському державному агротехнологічному університеті ім. Дмитра Моторного.